

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833 – 1842 metais:
organizacija ir veikla*

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS

Skiriu Mamai

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833–1842 metais:
organizacija ir veikla*

UDK 947.45

Li-191

REDAKCINĖ KOLEGIJA:

Antanas Kulakauskas
Česlovas Laurinavičius
Raimundas Lopata
Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)
Vladas Sirutavičius
Darius Staliūnas
Giedrius Subačius
Antanas Tyla

*Autorius dėkoja Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo ministerijai,
Lietuvių katalikų mokslo akademijai,
Lietuvos istorijos institutui,
prelato Juozo Prunskio fondui,
prisidėjusiems prie knygos išleidimo*

© Vytautas Jogėla, 1997

© Lietuvos istorijos institutas, 1997

© Lietuvių Atgimimo istorijos studijos, 1997

ISSN 1392-0391

ISBN 9986-752-23-X

TURINYS

PRATARMĖ	8
ĮVADAS	10
Istoriografija	11
Šaltiniai	13
Atsiminimai	14
Archyvai	15
RUSIJOS VALDŽIA IR KATALIKAI XVIII AMŽIAUS PABAIGOJE -- XIX AMŽIAUS PRADŽIOJE	17
Rusijos aristokratija ir katalikybė	17
Valdžios siekiai	19
Katalikų Bažnyčios valdymas	21
Katalikų apibūdinimas	24
AKADEMIJOS ĮSTEIGIMAS	26
Universiteto uždarymas	26
Akademijos pradžia	33
Dėstytojų parinkimas ir mokslo disciplinos	43
Mokslo vardų ir laipsnių suteikimas	53
Patalpos	54
Pirmieji mokslo metai	57
AKADEMIJOS PERSONALO KAITA	61
Rektoriai	62
Profesoriai	66
Adjunktai	69
Kalbų dėstytojai	74
Inspektoriai ir jų padėjėjai	76
Dvasios tėvai, arba kapelionai	78

AKADEMIJOS ALUMNAI IR JŲ STUDIJOS	80
Įstojimas	81
Akademijos klierikų gyvenimo sąlygos	84
Studijos	91
Klierikų kilmė	93
Tautinis klausimas	96
MOKYMAS IR MOKSLAS	100
Mokymas ir jo programos	100
Šventojo Rašto katedra	102
Dogminė, moralinė ir pastoralinė teologija	105
Bažnyčios istorija ir kanonų teisė	106
Homiletika	109
Logika ir moralės filosofija	110
Lenkų literatūros istorija	111
Visuotinė ir Rusijos istorija	112
Rusų literatūra ir kalba	115
Lotynų literatūra ir graikų kalba	116
Hebrajų kalba	117
Prancūzų kalba	117
Vokiečių kalba	118
MOKSLINIAI DARBAI	119
Dėstytojų moksliniai darbai	121
Vadovėlių rengimas	123
Pamokslų rinkinių rengimas	124
Straipsniai	125
Mokslo laipsnių suteikimas	126
Daktaro laipsnio suteikimas	129
AKADEMIJOS REFORMOS	134
Akademija ir seminarijų reformos	134
Akademijos iškėlimas į Peterburgą	140
Sudie, Tėvyne	144

IŠVADOS	148
PRIEDAI	150
Akademijos klierikų sąrašas	150
Akademijos personalo sąrašas	176
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	180
Naudoti archyvų ir bibliotekų rankraščių fondai	180
Skelbti šaltiniai	182
Literatūros sąrašas	183
TRUMPINIAI	190
SUMMARY	191
STRESZCZENIE	205
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	219
VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	230

IVADAS

Kiekviena religija susideda iš trijų neatsiejamų dalių: doktrinos, kulto ir organizacijos. Krikščionybė yra geriausiai suderinusi šiuos elementus, o joje – katalikybė. Šio darbo objektas – Vilniaus Romos katalikų dvasinė akademija (toliau – Akademija) priklauso trečiai religijos sudedamajai daliai, kurią sudaro patys žmonės ir jų sukurtas organizacinis, arba hierarchinis, aparatas. Žmonės šios religijos požiūriu – tai visi tikintieji, priklausantys Bažnyčiai¹.

Hierarchija remiasi visa tikinčiųjų organizacija ir jos valdymas. Tikintieji sudaro dvi grupes: pasauliečių ir dvasininkų. Ypač daug dėmesio Katalikų Bažnyčia skiria hierarchinėms struktūroms, kurios privalo vykdyti popiežiaus nurodytą bažnytinę politiką. Katalikų Bažnyčios valdymas išsiskiria ir tuo, kad ji turi gausų elitą.

Rusijos imperijoje elitinio kunigų sluoksnio ugdymu ir formavimu rūpinosi ne tik Bažnyčia – šį procesą aktyviai bandė paveikti ir valstybė. Rusijos valdžiai buvo ne tas pats, kas valdys tris milijonus katalikų. Beje, kišimasis į Bažnyčios sritį buvo būdingas visoms to laikotarpio Europos valstybėms. Tokia dvilypė padėtis komplikavo Katalikų Bažnyčios elito formavimą ir tolesnę jo karjerą.

¹ K. Grzybowski, B. Sobolewska, *Doktryna polityczna i społeczna popieństwa (1789-1969)*, Warszawa, 1971, s. 14-17.

Valdžia specialiai įsteigė elitinę kunigų rengimo mokyklą, suteikė jos auklėtiniams pačias didžiausias privilegijas. Taip kunigai buvo padalyti į dvi nelygias grupes: į valdžios palaikomus ir keliamus akademikus ir į seminarijų auklėtinius, kuriems beveik nebuvo jokių galimybių bažnytinėje hierarchijoje užimti aukštesnį postą. Taigi tyrinėjant Akademijos istoriją Katalikų Bažnyčios elito ugdymo procesas atsiskleidžia tiek moksliniu, tiek politiniu aspektu, taip pat galima įvertinti Akademijos auklėtinių pastangas Rusijos imperijoje išsaugoti katalikybę. Čia tyrinėjama maža Akademijos, kuri 1842 m. buvo iškelta į Peterburgą ir ten veikė iki pat 1918 m., istorijos dalis.

Nuodugniau nagrinėti teologijos mokslus sunkino tai, kad beveik nėra išlikusių arba archyvuose nepavyko rasti Akademijos dėstytojų skaitytų paskaitų konspektų, o jos dvasiai atskleisti labai trūksta jų laiškų ir dienoraščių, todėl apie klierikų ugdymą galima spręsti tik iš programų konspektų. Nemažai dėmesio taip pat skiriama Akademijos dėstytojų parinkimui ir jų veiklai apibūdinti – juk jie auklėjo ir lavino jaunąją kunigų kartą, formavo jų požiūrį į savo misiją. Dėstytojų nuostatos dažnai tapdavo geru pavyzdžiu klierikams. Tuometiniai kunigai ne tik dirbo pastoracinį darbą, bet ir aktyviai prisidėjo prie visuomenės mentaliteto formavimo, naujų kultūrinių vertybių puoselėjimo, pagaliau prie visos visuomenės sluoksnių konsolidavimo.

Istoriografija. Per visą XIX a. niekas nebandė tyrinėti Akademijos istorijos, buvo tenkinamasi tik trumpais enciklopediniais duomenimis.

Pirmas tokių duomenų 1835 m. pateikė istorikas Mykolas Baliński (Baliński) savo statistiniame Vilniaus miesto aprašyme². Autorius trumpai išvardijo Akademijos dėstytojus ir mokslo dalykus.

Tik po penkiasdešimties metų Peterburgo Romos katalikų dvasinės akademijos profesorius Pranciškus Symonas (Symon) pateikė gerokai daugiau duomenų apie Vilniaus akademiją³. Savo straipsnelyje jis įdėjo trumpą Akademijos statuto santrauką, išvardijo jos dėstytojus ir rektorius. Nors čia nėra išrašų iš archyvų, tačiau aprašydamas Akademijos perkėlimą į Peterburgą P. Symonas naudojosi archyvine medžiaga. Tai liudija nurodytos grupių, išvykusių į Peterburgą, vyresniųjų ir klierikų pavardės.

² M. Baliński, *Opisanie statystyczne miasta Wilno*, Wilno, 1835, s. 73-75.

³ F. A. Symon, "Academiae Ecclesiasticae Romano-Catholicae Petropolitanae origo et fata", *Academia Caesarea Romano-Ecclesiastica Petropolitana Anno Domini 1885*, Petropoli, 1885, p. 20-23.